HRVATSKO NUMIZMATIČKO DRUŠTVO
THE PONTIFICAL INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILATELISTIČKO-NUMIZMATIČKO DRUŠTVO "RIJEKA"

INCC 2013

ZBORNIK RADOVA

7. MEĐUNARODNOGA NUMIZMATIČKOG KONGRESA U HRVATSKOJ

Opatija, Hrvatska, 27.-28. rujna 2013.

PROCEEDINGS

OF THE 7th INTERNATIONAL NUMISMATIC CONGRESS IN CROATIA

Opatija, Croatia, September 27-28, 2013

Pod pokroviteljstvom Razreda za društvene znanosti
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Under the auspices of the Academy-Department of Social Sciences
of the Croatian Academy of Sciences and Arts

Rijeka, MMXIV.

NAKLADNIK /*EDITOR*

HRVATSKO NUMIZMATIČKO DRUŠTVO /*CROATIAN NUMISMATIC SOCIETY*

GLAVNI UREDNIK / *CHIEF EDITOR*
Prof. dr. sc. Julijan Dobrinić

RECENZENTI

Doc. dr. sc. Karla Gusar, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru
Prof. dr. sc. Anamarija Kurilić, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru

FINANCIJSKA PODRŠKA / *FINANTIAL SUPPORT*
GRAD OPATIJA

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka
pod brojem **130319003**.

GRAFIČKA PRIPREMA / *ELECTRONIC TYPEFACE*
FOXGRAFIKA

Naklada 200 primjeraka / *Printed in 200 copies*

ISBN 978-953-55228-1-2

Noviji nalazi predcarskog novca iz Japodije i južne Liburnije

Mato Ilkić, Zadar, Hrvatska
Markica Rebić, Zagreb, Hrvatska

Sažetak: *U radu je riječ o predcarskim numizmatičkim nalazima s niza željeznodobnih lokaliteta gradinskoga tipa u Lici i sjevernoj Dalmaciji. Prevladava novac Kartage i Numidije. Pojedini nalazi pripadaju Egiptu. Među inim, slijede primjerci iz južne Italije i Sicilije. Osim za bolje poznavanje numizmatičke topografije, te su kovanice važne i za cjelovitiji uvid u strukturu najstarije cirkulacije novca u Japodiji i južnoj Liburniji.*

Ključne riječi: *Japodija, južna Liburnija, antički novac, predcarsko razdoblje, Kartaga, Numidija, južna Italija, Sicilija.*

Rad tematizira numizmatičku građu iz okvirno 3. i 2. st. prije Kr., a koja se trenutačno čuva u jednoj privatnoj zbirci u Zagrebu. Izdvojili smo primjerke koji do sada nisu bili publicirani, njih ukupno 41. Svi su od bakra ili njegove slitine. Prikupljeni su površinski na željeznodobnim nalazištima gradinskoga tipa u Lici (Burzina glavica, Cvituša, Vijenac, Gradina kod Krbavice, Trojvrh i Mali Čardak) i u sjevernoj Dalmaciji (gradina Sv. Trojica, Dračevac, Velika gradina kod Obrovac, gradina Zelengrad, Gradina kod Medviđe, Gradina kod Kaštela Žegarskog i Radučka glavica).

U tim dijelovima današnje Hrvatske, razdijeljenih približno vršnom zonom Velebita, od kojih je prvi pripadao Japodima, a drugi Liburnima, u predrimskom razdoblju odvijao se isti ili vrlo sličan monetarni proces. Obilježava ga uporaba novca većinom iz Kartage i Numidije, o čemu svjedoče brojne ostave tzv. tipa Mazin.[1] Sudeći prema numizmatičkoj građi koju ovdje donosimo, takav sjevernoafrički novac dominira i među pojedinačnim nalazima.

[1] Među prvima koji se bavio proučavanju predcarskog novca s našeg područja bio je Josip Brunšmid, koji je i objavio ostavu iz Mazina (Brunšmid 1897, str. 42-81; 1900, str. 81-86; 1902, str. 167-170). Kasnije su brojni domaći znanstvenici proučavali predcarski novac. Primjerice, Zdenka Dukat i Ivan Mirnik donose pregled optjecaja (Dukat & Mirnik 1976, str. 175-210; Mirnik 1987a, str. 49-62; 1987b, str. 369-392). Pojedine predrimske novce s istočne obale Jadrana objavio je i Šime Batović (Batović 2011, str. 7-45). O japodskim nalazima vidjeti i u: Mirnik 1982, 149-174; Bonačić Mandinić 2006, str. 195-205. Nalazima s liburnskoga područja bavili su se, među inim, i Tomislav Šeparović (Šeparović 2003, str. 417-433; 2012, str. 525-536), Martina Dubolnić Glavan i Vedrana Glavaš (Dubolnić Glavan & Glavaš 2011, 95-121) te Lucijana Šešelj i Mato Ilkić (Šešelj, Ilkić 2012). O optjecaju numidijskog novca na području Sredozemlja vidjeti u: Visonà 2013, str. 119-150, te mnogobrojnoj literaturi koja se tamo navodi.

Kovanice Kartage su zastupljene s 13 komada (**kat. br. 10-22**). Kod svih je na aversu prikazana ulijevo okrenuta glava božice Tanit. No, prema prikazu na reversu dijele se na tri različite vrste. Prvoj, datiranoj između 300. i 264. prije Kr., pripada samo jedan primjerak. Iskovan je na Sardiniji. Na njegovom reversu je prikazana glava konja okrenuta udesno. Potječe s liburnske gradine Zelengrad (**kat. br. 10**). Znatno su brojniji primjerci na čijem je reversu prikazan konj, tijelom okrenut udesno, a glavom unazad. Kovanice te vrste, datirane između 221. i 210. prije Kr., potječu sa sljedećih japodskih nalazišta: Cvituša (**kat. br. 11**), Gradina kod Krbavice (**kat. br. 12**), Mali Čardak (**kat. br. 13-15**), Trojvrh (**kat. br. 18-19**) i Vijenac (**kat. br. 20**). Otkrivene su i na liburnskoj gradini Sv. Trojica nedaleko od Starigrada-Paklenice (**kat. br. 16-17**), od kojih je prva lomljena. Posljednjoj, najmlađoj skupini kartaškog novca, datiranoj od 200. do 146. prije Kr., s reversom na kojemu je prikazan konj okrenut udesno, pripadaju primjerci s liburnskog lokaliteta Gradina kod Kaštela Žegarskoga (**kat. br. 21**) i japodskog nalazišta Vijenac na području Korenice (**kat. br. 22**). Na većini novca Kartage prikazi su dosta istrošeni, što upućuje na dugotrajnu uporabu.

Kovanice Numidije nešto su brojnije. Zastupljene su sa 17 komada (**kat. br. 24-40**). Uglavnom su dobro očuvane. Pripadaju kralju Masinisi i njegovim nasljednicima (208.-148. prije Kr. i kasnije). Na aversu je uvijek prikazana ulijevo okrenuta bradata glava s lovorovim vijencem. Na reversu dominira ulijevo okrenuti konj u galopu. Između nogu te plemenite životinje često je urezan kružić (**kat. br. 24, 27-29, 35-38**). Kod jednog primjerka ispod konja nalazi se punsko slovo (**kat. br. 39**). Novac Numidije potječe sa sljedećih japodskih nalazišta: Burzina glavica (**kat. br. 24**), Cvituša (**kat. br. 25**), Gradina kod Krbavice (**kat. br. 27**), Mali Čardak (**kat. br. 35**), Trojvrh (**kat. br. 39**) i Vijenac (**kat. br. 40**). Otkriven je i na brojnim lokalitetima u Liburniji: Dračevac (**kat. br. 26**), Gradina kod Medviđe (**kat. br. 28-29**), gradina Sv. Trojica (**kat. br. 30-33**), gradina Zelengrad (**kat. br. 34**) i Radučka glavica na području Kistanja (**kat. br. 36-38**).

Kovanice Kartage i Numidije nije i jedini afrički novac. U zbirci su i dva primjeraka iskovana u Aleksandriji za Ptolemeja VI. Filometora (180.-145. prije Kr.). Nađeni su u sjevernoj Dalmaciji. Primjerak s vjerojatno Izidinom glavom na aversu i orlom na reversu potječe s Radučke glavice (**kat. br. 1**). Druga nešto lošije očuvana kovanica s prikazom Zeusa Amona na licu i dva orla na naličju, nađena je na Gradini kod Kaštela Žegarskoga (**kat. br. 2**).

Slijede dvije kovanice kakve do sada, prema nama dostupnim podatcima, nisu bile poznate s područja Japodije i Liburnije. Prva, s prikazom glave Herakla na aversu i konjanika na reversu, pripada makedonskom vladaru Antigonu II. Gonati (277.-239. prije Kr.) (**kat. br. 23**). Nađena je na Gradini kod Medviđe. Drugi primjerak sa Zeusovom glavom na prednjoj strani i konjanikom na stražnjoj, iskovan je približno u 3. st. prije Kr., i to na crnomorskom području Trakije (**kat. br. 41**). Otkriven je na Velikoj gradini kod Obrovca.

Ponešto su zastupljene kovanice i iz Italije. Gradu Teate u Apuliji pripada kvinkunks (*quincunx*) s Ateninom glavom na aversu i sovom na reversu (**kat. br. 3**). Nađen je na liburnskom nalazištu Radučka glavica kod Kistanja. Iz Metaponta u Lukaniji potječe novčić iz kasnog 3. st. prije Kr. s prikazom Leukipove glave na licu i Demetre na naličju (**kat. br. 4**). Otkriven je na japodskom lokalitetu Cvituša kod Lovinca. Slijede kovanice iz Sirakuze. Dvije s prikazom Zeusove glave na aversu i trozubom na reversu iskovane su za Hijerona II. (274.-216. prije Kr.). Prva potječe s liburnskog područja, i to sa Velike gradine kod Obrovca (**kat. br. 6**). Druga je s japodskog lokaliteta Burzina glavica (**kat. br. 5**). Na tome nalazištu otkriven je i primjerak s prikazom Apolonove glave na aversu i dioskurima na reversu (**kat. br. 7**). Iskovan je u Sirakuzi za vrijeme Pete republike (215.-212. prije Kr.). S toga ličkog lokaliteta potječu i dvije ne baš dobro očuvane monete Rimske republike. To su kvadrans (**kat. br. 8**) i jedan lomljeni as (**kat. br. 9**).

S obzirom na to da su sačuvani točni podatci o mjestu pronalaska, ovdje prikazani novac pridonosi boljem i cjelovitijem poznavanju numizmatičke topografije Like i sjeverne Dalmacije. On govori o tome da i među pojedinačnim pronalascima na željeznodobnim gradinskim naseljima prevladavaju kovanice iz Kartage i Numidije, baš isto kao i u ostavama tzv. tipa Mazin. Vjerujemo da su te kovanice, kao i svi drugi istovremeni numizmatički nalazi s područja Like i sjeverne Dalmacije, posljedica širokog prihvaćanja novca kao platežnog sredstva kod Liburna i Japoda.

Literatura:

Batović 2011; Š. Batović, Predrimski novci iz južne Italije na istočnom jadranskom primorju, *Diadora*, 25, Zadar, 7-45.

BMC Greek (Italy); *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum: Italy*, London, 1873.

Bonačić Mandinić 2006; M. Bonačić Mandinić, *Aes rude* i ostava sjevernoafričkog novca iz Arheološkog muzeja u Splitu, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku*, 99, Split, 195-205.

Brunšmid 1897; J. Brunšmid, Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji, V. Našašće italskih i afrikanskih novaca u Mazinu, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, NS, 2, 1896/97, Zagreb, 42-81.

Brunšmid 1900; J. Brunšmid, Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji, dodatak k V. Našašće italskih i afrikanskih novaca u Mazinu, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, NS, 4, 1899-1900, Zagreb, 81-86.

Brunšmid 1902; J. Brunšmid, Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji II, dodatak k V. Našašće italskih i afrikanskih novaca u Mazinu, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, NS, 6, 1902, Zagreb, 167-170.

Dubolnić Glavan, Glavaš, 2011; M. Dubolnić Glavan, V. Glavaš, Prilog poznavanju najstarijeg optjecaja novca na prostoru južnog Velebita, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 28, Zagreb, 95-121.
Dukat & Mirnik 1976; Z. Dukat & I. Mirnik, Pre-Roman Coinage on the Territory of Modern Yugoslavia, *Bulletin of the Institute of Archaeology*, 13, London, 175-210.
MAA; J. Alexandropoulos, *Les monnaies de l'Afrique antique: 400 av. J.-C. - 40 ap. J.-C.* Toulouse, 2000.
Mirnik 1982; I. Mirnik, Skupni nalazi novca iz Hrvatske III. Skupni nalaz afričkog brončanog novca i aes rude iz Štikade, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 15, Zagreb, 149-174.
Mirnik 1987a; I. Mirnik, Skupni nalazi novca iz Hrvatske V. Ostava iz Gračaca iz godine 1926, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 20, Zagreb, 49-62.
Mirnik 1987b; I. Mirnik, Circulation of North African etc. Currency in Illyricum, *Arheološki vestnik*, 38, Ljubljana, 369-392.
RRC 2008; RRC = M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage I - II*, Cambridge, 2008.
SNG Denmark (Copenhagen); *Sylloge nummorum graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum. Italy.* New Jersey, 1981.
SNG Denmark (Copenhagen); *Sylloge nummorum graecorum. The Royal collection of Coins and Medals Danish National Museum. North Africa, Syrtica – Mauretania.* Copenhagen, 1969.
SNG Italia, Milano, III; *Sylloge nummorum graecorum, Italia. Milano, Civiche Raccolte Numismatiche. Vol. III, Campania – Calabria,* Milano, 1989.
SNG Italia, Milano, XIII, 1; *Sylloge nummorum graecorum, Italia. Milano, Civiche Raccolte Numismatiche, Vol. XIII, Aegyptus. 1. Ptolemaei,* Milano, 1989.
SNG Milano XIV; *Sylloge nummorum graecorum, Italia. Milano, Civiche Raccolte Numismatiche, Vol. XIV, Cyrenaica-Mauretania,* Milano, 1989.
Šeparović 2003; T. Šeparović, Predrimski novac u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika, Opuscula Archaeologica, 27, Zagreb, 417-433.
Šeparović 2012; T. Šeparović Pregled nalaza grčko-ilirskog novca u sjevernoj Dalmaciji, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 45, Zagreb, 525-536.
Šešelj, Ilkić 2012; L. Šešelj, M. Ilkić, Money circulation in Liburnia in the pre-imperial period: preliminary report, *5. Internationaler Österreichischer Numismatikertag in Enns 21. und 22. Juni 2012*. (U tisku).
Visonà 2013; P. Visonà, Out of Africa. The Movement of Coins of Massinissa and his Successors across the Mediterranean. Part one, *Rivista italiana di numismatica e scienze affini*, 104, Milano, 119-150.

1 Egipat, Ptolemej VI. Filometor (180.-145. prije Kr.), Aleksandrija, AE, 27,5 mm, 14,79 g, 11 h, SNG Milano XIII, 1, br. 319-326, Radučka glavica, Kistanje.
Av. Ženska glava (Izida?), udesno.
Rv. [ΠΤΟ]ΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Orao, ulijevo.

2 Egipat, Ptolemej VI. Filometor (180.-145. prije Kr.), Aleksandrija, AE, 19 mm, 6,24 g, 11 h, SNG Milano XIII, 1, br. 347-371, Gradina, Kaštel žegarski.
Av. Glava Zeusa Amona, udesno.
Rv. [---]. Dva orla, ulijevo.

3 Apulija, Teate, oko 217. prije Kr., *quincunx*, AE, 27 mm, 17,57 g, 11 h, SNG Milano III., br. 155-156, Radučka glavica, Kistanje.
Av. Atenina glava s korintskom kacigom, udesno. Gore ••••
Rv. TIATI. Sova an face, desno, okomito ••••

4 Metapont, kasno 3. st. prije Kr., AE, 17 mm, 3,39 g, 7 h, BMC, str. 263, br. 196, Cvituša, Lovinac.
Av. Glava Leukipova s korintskom kacigom, udesno.
Rv. Demetra stoji an face. Desno META.

5 Sicilija, Sirakuza, Hijeron II. (274.-216. prije Kr.), AE, 19,5 mm, 6,62 g, 5 h, SNG Copenhagen, br. 844-856, Burzina glavica, Gračac.
Av. Glava Posejdona, ulijevo.
Rv. Trozub, lijevo i desno delfin. Dolje [ΙΕΡ]Ω[ΝΟΣ].

6 Sicilija, Sirakuza, Hijeron II. (274.-216. prije Kr.), AE, 18,2 mm, 6,02 g, 11 h, SNG Copenhagen, br. 844-856, Velika gradina, Obrovac.
Av. Glava Posejdona, ulijevo.
Rv. Trozub, lijevo i desno delfin. Dolje [---].

7 Sicilija, Sirakuza, peta republika (215.-212. prije Kr.), AE, 23 mm, 12,05 g, 9 h, SNG Copenhagen, br. 888, Burzina glavica, Gračac.
Av. Ovjenčana glava Apolona, ulijevo.
Rv. Dioskuri jašu konje, udesno. U odsječku [ΣΥΡΑΚΟ]Σ[ΙΩΝ].

8 Rimska republika (2.-1. st. prije Kr.), AE, kvadrans, 17,1 mm, 3,20 g, 1 h, RRC?, Burzina glavica, Gračac.
Av. Glava Herkula s lavljom kožom, udesno. Iza okomito •••
Rv. Pramac broda, udesno.

9 Rimska republika, (2.-1. st. prije Kr.), AE, as (ulomak), 28,2 mm, 5,79 g, 4 h, RRC?, Burzina glavica, Gračac.
Av. Glava Jana.
Rv. Pramac broda, udesno.

10 Kartaga, (300.-264. prije Kr.), nepoznata kovnica na Sardiniji, AE, 19,5 mm, 2,93 g, 3 h, SNG Milano XIV, 409-458, Gradina Zelengrad, Obrovac.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Glava konja, udesno.

11 Kartaga, (221.-210.), AE, 21,1 mm, 6,57 g, 11 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Cvituša, Lovinac.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

12 Kartaga, (221.-210.), AE, 19,2 mm, 2,78 g, 11 h, SNG Milano XIV, 21-24, Gradina, Krbavica.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

13 Kartaga, (221.-210.), AE, 18 mm, 2,98 g, 3 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Mali Čardak, Perušić.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

14 Kartaga, (221.-210.), AE, 22,1 mm, 6,47 g, 10 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Mali Čardak, Perušić.
Av. Glava božice Tanit,

ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

15 Kartaga, (221.-210.), AE, 19 mm, 5,34 g, 12 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Mali Čardak, Perušić.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

16 Kartaga, (221.-210.), AE, ulomak, 21,3 mm, 3,03 g, 12 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Gradina Sv. Trojica, Starigrad-Paklenica.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

17 Kartaga, (221.-210.), AE, 20,4 mm, 4,93 g, 12 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Gradina Sv. Trojica, Starigrad-Paklenica.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

18 Kartaga, (221.-210.), AE, 21 mm, 5,12 g, 12 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Trojvrh, Plaški.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

19 Kartaga, (221.-210.), AE, 23 mm, 6,52 g, 11 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Trojvrh, Plaški.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

20 Kartaga, (221.-210.), AE, 21,7 mm, 5,55 g, 1 h, *SNG Cop*, 307-314; MAA no. 88; SNG Milano XIV, 21-24, Vijenac, Korenica.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno s glavom ulijevo.

21 Kartaga, oko 200.-146. prije Kr., AE, 30 mm, 19,00 g, 11 h, SNG Cop 409-413, SNG Milano XIV, 43-50, Gradina, Kaštel žegarski.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno.

22 Kartaga, oko 200.-146. prije Kr., AE, 29 mm, 15,21 g, 12 h, SNG Cop 409-413, SNG Milano XIV, 43-50, Vijenac, Korenica.
Av. Glava božice Tanit, ulijevo.
Rv. Konj okrenut udesno.

23 Makedonija, Antigon II. Gonata (277.-239. prije Kr.), AE, 19 mm, 4,20 g, 4 h, SNG Cop, 1214v, Gradina, Medviđa.
Av. Glava Herakla, udesno.
Rv. Konjanik, udesno. Gore B-

A, dolje monogram: ANTI.

24 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 27 mm, 15,29 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Burzina glavica, Gračac.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je kružić.

25 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 25,1 mm, 10,70 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Cvituša, Lovinac.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo.

26 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 26 mm, 12,23 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Dračevac, Jasenice.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo.

27 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 27 mm, 11,90 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Gradina, Krbavica.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je kružić.

28 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 27 mm, 12,65 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Gradina, Medviđa.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je kružić.

29 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 27 mm, 12,71 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Gradina, Medviđa.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je kružić.

30 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 26 mm, 12,89 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Gradina Sv. Trojica, Starigrad-Paklenica.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo.

31 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, ulomak, 25,7 mm, 6,55 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Gradina Sv. Trojica, Starigrad-Paklenica.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo.

32 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, ulomak, 23,1 mm, 4,73 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-

17, MAA no. 18, Gradina Sv. Trojica, Starigrad-Paklenica.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo.

33 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, ulomak, 21,7 mm, 5,06 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Gradina Sv. Trojica, Starigrad-Paklenica.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo.

34 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 28 mm, 15,47 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Gradina Zelengrad, Obrovac.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo.

35 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 25,5 mm, 11,77 g 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Mali Čardak, Perušić.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je kružić.

36 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 28 mm, 13,07 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Radučka glavica, Kistanje.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je kružić.

37 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 27 mm, 15,11 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Radučka glavica, Kistanje.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je kružić.

38 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 27,7 mm, 13,03 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Radučka glavica, Kistanje.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je kružić.

39 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 29,5 mm, 17,61 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Trojvrh, Plaški.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo. Između nogu je punsko slovo.

40 Numidija, Masinisa i njegovi nasljednici (208.-148. i kasnije), AE, 25,5 mm, 12,75 g, 12 h, SNG Cop 504-517, SNG Milano XIV, 1-17, MAA no. 18, Vijenac, Korenica.
Av. Ovjenčana glava, ulijevo.
Rv. Konj okrenut ulijevo.

41 Trakija, crnomorsko područje, oko 3. st. prije Kr., AE, 20 mm, 6,95 g, 1 h, SNG BM, 290v, Velika gradina, Obrovac.
Av. Glava Zeusa, udesno.
Rv. Konjanik, udesno. Između konjskih nogu je monogram: ΛY, a dolje [OΔ]HΣI[TΩN].

Recent finds of pre-Imperial coins from Iapodia and southern Liburnia

Mato Ilkić, Zadar, Hrvatska
Markica Rebić, Zagreb, Hrvatska

Abstract: This work deals with numismatic finds from the 3rd and 2nd centuries BC which are presently kept in a private collection in Zagreb. We present 41 piece that has not been published so far. They were collected on the surfaces of the Iron Age settlements of the hillfort type in Lika (Burzina Glavica, Cvituša, Vijenac, Gradina near Krbavica, Trojvrh and Mali Čardak) and in northern Dalmatia (hillfort Sv. Trojica, Dračevac, Velika Gradina near Obrovac, hillfort Zelengrad, Gradina near Medviđa, Gradina near Kaštel Žegarski and Radučka Glavica). In these parts of present-day Croatia, divided with top zone of the Velebit mountain, the first of which belonged to the Iapodes and the second to the Liburnians, similar or identical monetary process happened in pre-Roman period. It was characterized with use of coins mostly from Carthage and Numidia which is testified by many „Mazin type hoards“. Judging from the numismatic finds published here, such north African coins are dominant among individual finds as well.
Coins from Carthage are represented with 13 pieces (**cat.nos. 10-22**). They are classified into three groups. Only one coin (**cat. no. 10**) belongs to the first group dated between 300 and 264 BC. Coins dated between 221 and 210 BC are more numerous (**cat. nos. 11-20**). Two specimens (**cat. no. 21-22**) belong to the last, youngest group of Carthaginian coins dated from 200 to 146 BC. On most Carthaginian coins depictions are quite worn out indicating lengthy use. Numidian coins are somewhat more abundant. They are represented with 17 pieces (**cat. nos. 24-40**), mostly well preserved. They belong to king Masinissa and his heirs (208-148 BC and later). Circlet is often incised on the reverse. Punic letter can be found on one specimen. In the collection are also two examples minted in Alexandria during Ptolemy VI Philometor (180-145 BC) (**cat. nos. 1-**

2). Then there are two coins which have not been known in the Liburnia region so far to the best of our knowledge. The first one belongs to the Macedonian monarch Antigonus II Gonatas (277-239 BC) (**cat. no. 23**). The other example was minted approximately in the 3rd century BC in the Black Sea region of Thrace (**cat. no. 41**). There are also some coins from Italy. *Quincunx* (**cat. no. 3**) belongs to the city of Teate in Apulia. A coin from the late 3rd century BC (**cat. no. 4**) was made in Metapontum in Lucania. Then there are coins from Syracuse, two of which were made during Hieron II (274-216 BC) (**cat. nos. 5-6**). There is also an example also made in Syracuse but during the Fifth Republic (215-212 BC) (**cat. no. 7**) as well as two poorly preserved coins of the Roman republic. These are a quadrans (**cat. no. 8**) and a broken as (**cat. no. 9**).
Represented coins contribute to better and more complete knowledge of numismatic topography of Lika nad northern Dalmatia since exact information about the findspots are known. These finds show that coins from Carthage and Numidia are dominant among individual finds on the Iron Age hillforts as well as in the „Mazin type hoards“. In our opinion these numismatic finds are a consequence of wide acceptance of coins as currency in the Liburnian and Iapodean regions in the pre-Imperial period.

Keywords: *Liburnia, Iapodia, ancient coins, pre-Imperial period, Carthage, Numidia, southern Italy, Sicily, Roman republic*